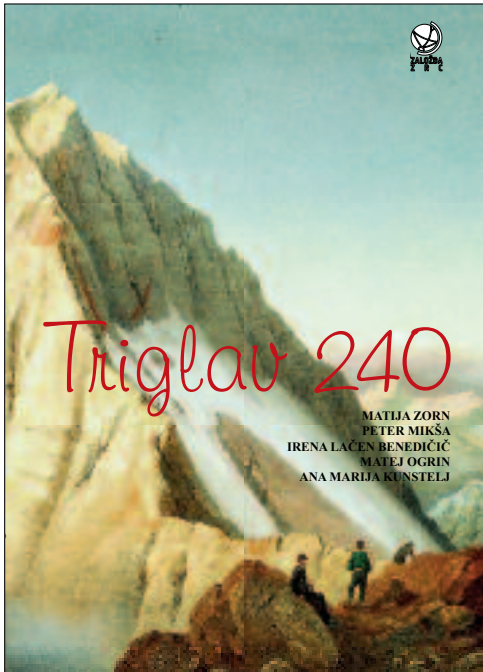

KNJIŽEVNOST**Matija Zorn, Peter Mikša, Irena Lačen Benedičič, Matej Ogrin, Ana Marija Kunstelj (uredniki): Triglav 240**

Ljubljana 2018: ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika in Gornjesavski muzej Jesenice, Založba ZRC, 364 strani, 192 slik, 18 preglednic, ISBN 978-961-05-0083-4 (tiskana različica), ISBN 978-961-05-0048-1 (elektronski vir)

»Tisti 26. avgust leta 1778 je bil lep in topel poletni dan, prav tak, kot so navadno dnevi poznega poletja. Doline globoko spodaj so bile ovite v poletno soparico, tako da so se različno črtali le bregovi jezer in rek, ki so s svojimi, zaradi valov svetlikajočimi se gladinami, izstopali iz zelenja okolice. Bil je dan kot vsi drugi. In vendar ne povsem enak. Nekaj se je zgodilo tistega dne, nekaj tako pomembnega, da se nam še danes, dvesto let kasneje, zdi vredno spominjati se tistega dne ...« S temi besedami, povzetimi po članku M. Koširja iz leta 1979/80, nas glavni urednik publikacije (Matija Zorn), napisane ob 240. obletnici prvega dokumentiranega pristopa na Triglav, lepo uvede v obsežno publikacijo, sestavljeno iz 32 prispevkov avtorjev z zelo različnih znanstvenih področij. Knjiga je izšla ob istoimenskem simpoziju, ki je potekal v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani v začetku junija letošnjega leta.

Uvodnemu prispevku (Matija Zorn), ki nas seznani z nekaterimi zgodovinskimi dejstvi o pristopu »štirih srčnih mož iz Bohinja« na vrh Triglava, sledita poglobljen zgodovinski oris Triglava kot simbola Slovencev in njegove vloge v grbu Republike Slovenije (Peter Mikša) ter jezikoslovni prispevek (Ljudmila Bokal) o Triglavu kot lastnem imenu oziroma *nomini proprii* in delu jezikovnega korpusa slovenskega jezika. Zatem sledi nekaj zgodovinskih prispevkov, začeniši z arheološko analizo najstarejših postojank v vzhodnih Julijskih Alpah (Marija Ogrin). Od 16. stoletja dalje, današnje slovensko ozemlje postane predmet natančnejše kartografije, kjer kartografi na svojski način upodabljajo gorsko površje. Avtorja

(Primož Gašperič in Matija Zorn), poleg občega orisa tematike, posebno mesto namenita upodobitvi Triglava. Konec 19. stoletja so se začeli planinci vpisovati v vpisne knjige. Aljažev stolp pri tem ni bil izjema. Avtorici (Irena Lačen Benedičič in Saša Mesec) natančno analizirata vpise med letoma 1895 in 1905. Kako je dnevno časopisje spremljalo postavitve Aljaževega stolpa na vrhu Triglava leta 1895 nam osvetljuje naslednji prispevek (Marija Mojca Peternelj). Na podlagi arhivskih dokumentov je nastal tudi prispevek o vzponu tržaških in ljubljanskih planincev na Triglav leta 1907 (Alenka Zupančič), ki se ga je med drugim udeležil tudi Ivan Cankar. Nizu zgodovinskih prispevkov sledi nekaj naravno-geografskih, najprej o meritvah in opazovanju Triglavskega ledenika (Miha Pavšek, Matija Zorn in Matej Gabrovec), zatem o spremembah rečnih pretokov v Julijskih Alpah (Mauro Hrvatin in Matija Zorn) ter o triglavskem kraškem podzemlju (Jure Tičar, Matej Lipar, Matija Zorn in Erika Kozamernik). Naravnogeografski sklop zaključuje prispevek o snežnih plazovih v Triglavskem pogorju (Manc Volk Bahun, Matija Zorn in Miha Pavšek). Odnos Slovencev do gorskega sveta oziroma narodovo gorsko identiteto lepo oriše naslednji prispevek (Peter Mikša, Matej Ogrin in Kristina Glojek). Sledita članka o ideji zavarovanja Doline Triglavskih jezer (Peter Skoberne) in o Zgornjesavski dolini kot turistični destinaciji (Janez Mlinar). Triglav vsako leto obišče več planincev, zato gneča mestoma že zmanjšuje varnost pristopov na našo najvišjo goro. Značilnosti teh pristopov s poudarkom na letih 2016 in 2017 ter povprečnega planinca orisuje naslednji prispevek (Irena Mrak, Majda Odar, Anže Krek, Miha Marolt in Kristijan Breznik). Zopet sledi nekaj bolj zgodovinsko obarvanih prispevkov. Prvi v tem nizu spregovori o obdobju med obema svetovnima vojnama, določitvi meje na Triglavu ter vojašnici Morbenga (Dušan Škodič). Sledi opis spominskih partizanskih plošč, ki so jih postavili v neposredni bližini Triglava (Miran Hladnik). Zanimiv prispevek, ki se poleg zgodovine dotika tudi narave in umetnosti orisuje motiv Triglava v ulični umetnosti in grafitih (Mitja Velikonja). Tistim, ki se zaradi takšnih ali drugačnih okoliščin ne zmorejo povzpeti na vrh Triglava, je v Bohinju na voljo njegova maketa, ki omogoča boljšo predstavo o naši najvišji gori in njeni okolici. Avtorji naslednjega prispevka (Dušan Petrovič, Anita Anžetak, Tilen Urbančič in Dejan Grigillo) so s pomočjo sodobnih geodetskih metod izdelali primerjavo med dejansko obliko gore in njeno maketo ter ugotovili precejšnje odstopanje. Zopet sledita dva zgodovinska prispevka. Najprej spoznamo začetke reševanja v slovenskih gorah (France Malešič), zatem pa dejstva o kapelici na Kredarici in porokah v tej kapelici do leta 1952 (Maja Vehar). O odnosu mladih do Triglava spregovorita avtorici naslednjega prispevka (Nataša Mrak in Anita Zupanc). Sledijo prispevki o razvoju in trendih gorskega vodništva na Slovenskem s poudarkom na Triglavu (Mitja Šorn, Janez Duhovnik in Tadej Debevec), o Triglavu z vidika športnega turizma (Herman Berčič) ter o alpinizmu in Triglavski severni steni (Peter Mikša in Nejc Pozvek). Sledi vsebinsko raznolik prispevek o ledinskih imenih in terenskem izrazoslovju (France Malešič). Dva prispevka orišeta Triglav in njegov mitološki značaj. Najprej skozi legendo o Zlatorogu (Jože Mihelič), zatem pa še v odnosu med mitom in resničnostjo (Janez Bizjak). Zadnji trije prispevki so tematsko zelo raznoliki. Prvi (Alojz Budkovič) spregovori o bohinjski podružnici TK Skala, sledi prispevek o planinstvu na Fakulteti za šport (Blaž Jereb, Tadej Debevec in Stojan Burnik), na koncu pa še o interpretaciji gorske narave v Kamniško Savinjskih Alpah z ozirom na Triglav kot simbol slovenstva.

Prav tako, kot je bil navaden tisti poletni dan, 26. avgusta leta 1776, a z vidika Triglava zelo poseben, je bilo tudi leto 2018 – za Triglav zagotovo nekaj posebnega. Poleg praznovanja 240-te obletnice prvega dokumentiranega dostopa na najvišjo slovensko goro, je jeseni svojo obnovo dočkal tudi Aljažev stolp, kovinski stolpič, ki ga je leta 1895 dal na goro postaviti dovški župnik Jakob Aljaž, ki je vrh gore pred tem za 1 goldinarjev kupil od dovške občine. Tako kot je Jakob Aljaž na simboličen način s postavitvijo stolpa želel slovensko visokogorje obvarovati pred nemškimi vplivi, so tudi avtorji raznolikih in vsebinsko bogatih prispevkov v monografiji »Triglav 240« skušali pred usodo pozabe ohraniti nekatera dejstva o naši najvišji gori tudi bodočim generacijam Slovencev. Knjiga je prosto dostopna na spletnem naslovu: <https://zalozba.zrc-sazu.si/sl/publikacije/triglav-240#v>.

Matjaž Geršič

Drago Kladnik (urednik):

Slovenija VIII

Ekскурzije Ljubljanskega geografskega društva

Ljubljana 2018: Ljubljansko geografsko društvo, Založba ZRC, 221 strani,

ISBN 978-9161-05-0120-6

Ljubljansko geografsko društvo ima bogato tradicijo organiziranja ekskurzij. Ohranjati mu uspeva tradicijo, da so prav vse izvedene ekskurzije predstavljene v vodnikih. Letos je izšel že osmi vodnik z opisi ekskurzij po Sloveniji.

Devet ekskurzij Ljubljanskega geografskega društva je bilo izvedenih med junijem 2015 in majem 2018. Dodana je ekskurzija, ki je bila septembra 2014 izvedena v okviru znanstvenega posveta ob 90-letnici prvega zavarovanja Doline Triglavskih jezer.

Prva ekskurzija nas popelje v Maribor, druga nas vodi na severovzhod države v Prekijo, tretja nas seznani z razvojem Velenja in njegove okolice, četrta s Sevnico in njenim bližnjim zaledjem, peta nas vodi na Kočevsko, šesta nas seznani z odročnimi Baško grapo, Čepovanskim dolom in Trebušo, sedma na popelje v Podbrdo po italijanskih utrdbah ob nekdanji rapalski meji, predzadnja, osma, v bohinjski in poključski del Triglavskega narodnega parka, zadnja pa nam Dolino Triglavskih jezer predstavi s naravnogeografskega vidika.

Vodnik predstavlja opise z devetih ekskurzij. Prvi opis z naslovom »Maribor« avtorjev Igorja Žiberne, Lučke Lorber in Vladimirja Drozga nas popelje v drugo največje slovensko mesto Maribor, kjer se seznamimo s tamkajšnjo urbano geografijo, začetkom razvoja industrijske cone Tezno, prostorskim razvojem mesta, pa tudi kmetijstva na njegovem obrobju. Na poti je podrobneje opisanih sedem postaj: Poslovno-proizvodna cona Tezno, Meranovo, Piramida, Mestni park in Hutterjeva vila, Soseska ob Gosposvetški cesti, Vurnikova kolonija ter Maribor-jug in soseska S-23.

Drugi opis z naslovom »A v Prlekijo bi šli? Kje pa je to?«, ki ga je napisal Srečko Pavličič je šegavo zasnovan regionalno geografski opis in pravcata doživljajsko-literarna umetnina, ki pa ji vseeno do-dobra uspe obelodaniti tamkajšnji zgodovinski in sodobni razvojni utrip. Na poti je podrobno opisanih štirinajst postaj: Križevci pri Ljutomeru, Ljutomer – hipodrom, Ljutomer – Park 1. slovenskega tabo-
ra, Ljutomer – Trg Jakoba Babiča, Ljutomer – župnijska cerkev sv. Janeza Krstnika, Ljutomer – Miklošičev trg, Ljutomer – Galerija Anteja Trstenjaka, Ljutomer – Glavni trg, Pristava, Železne Dve-ri, Jeruzalem, Kog, Središče ob Dravi ter Zasavci.

Tretji opis z naslovom »Velenje z okolico« avtorice Nele Halilović nas popelje v vrtno mesto v Šaleški dolini, kjer se seznanimo z njegovim prostorskim razvojem, okoljsko sanacijo Šaleških jezer in podežel-jem v okolici mesta. Podrobneje je opisanih pet postaj: Velenjski grad, Velenje – mestno središče, območje Šaleških jezer, Šenbric, Hrastovec – kmetija Karničnik.

Četrty opis z naslovom »Sevnica z okolico« avtorja Janeza Levstika podrobno faktografsko opiše Sevnico in njeno okolico, ki je kot rojstni kraj Melanije, žene trenutnega ameriškega predsednika Do-nalda Trumpa postala precej bolj prepoznavna na turističnem zemljevidu. Podrobneje je opisanih osem postaj: Dolenji Boštanj, most čez Savo, Sevnica – tovarna Lisca, Sevnica – Kopitarna, Grad Sevnica, Hidroelektrarna Blanca, Boštanj, Lisca.

Peti opis z naslovom »Kočevska« avtorja Jerneja Trpina opisuje najbolj gozdnato slovensko pokra-jino, kjer nas seznanj z nekdanj zaprtimi vojaškimi območji in delčkom podzemnih varovalnih objektov v Gotenici ter razvojem turizma na Kočevskem. Podrobneje je opisanih sedem postaj: Prigorica, Go-tenica, Kočevska Reka, Mozelj, Rudniško jezero, Željnske jame, Ložine.

Šesti opis z naslovom »V Baško grapo, Čepovanski dol in Trebušo« avtorja Marjana Luževiča je re-gionalnogeografski opis Baške grape, Čepovanskega dola in Trebuše. Podrobneje je opisanih devet postaj: Petrovo Brdo, Podbrdo, Soteska Driselpoha, Vetrovalna, slap Sopot, Čepovan, Drnulk in Podkobilica, Podkobilski most in Krtova domačija, Dolenja Trebuša.

Sedmi opis z naslovom »Po poteh rapalske meje – Zgodovinska pot Podbrdo« avtorja Gregorja Žorža je zgodovinsko-geografski članek o italijanskem varovanju rapalske meje in je izrazito osredinjen na vojaško doktrino. Podrobneje so opisane štiri postaje: Petrovo Brdo, Zalodnikarjev grič, Robarjev grič, Podbrdo.

Osmi opis z naslovom »Triglavski narodni park – Bohinj in Pokljuka« avtorice Renate Mavri na območju Triglavskega narodnega parka podrobneje predstavlja regionalno-razvojne vidike Bohinja in Pokljuke. Poglobi se v vpliv človekovih dejavnosti na nosilno zmogljivost zavarovanega območja. Po-drobneje je opisanih šest postaj: Ribčev Laz – Hostel pod Voglom, Ukanc, Stara Fužina, Srednja vas, Gorjuše, Pokljuka – Goreljek.

Deveti, zadnji opis z naslovom »Nekatere geološke in geomorfološke posebnosti Doline Triglav-skih jezer« avtorjev Matije Zorna, Andreja Šmuca in Mateje Ferk, je po svoji zasnovi, izvedbi in dosledni uporabi znanstvenega aparata povsem resno znanstveno delo. Podrobneje je opisanih šest postaj: Dvoj-no jezero, postaja 50 Slovenske geološke poti, nad planino Pri Utah, Jezero v Ledvicah, nad Jezerom v Ledvicah, vzhodno nad Zelenim jezerom.

Učitelji geografije lahko iz vodnika črpajo ideje za izvedbo ekskurzij v lastni režiji, drugi pa se lah-ko podrobno seznanijo s predstavljenimi slovenskimi pokrajinami. V opisih so navedene priporočljive točke za postanke in temeljiteše ogleda.

Primož Pipan